

/// CAVYKY, CIRÁTY A OKOLKY

Ten s tím nadělá, to my s tím neděláme žádné... ale teď co? Cavyky? Ciráty? Okolky? Vždyť je to totéž! Anebo není? Zatím si povězme, že je to jen přibližně totéž, jinak by nás asi ani nenapadlo se na to ptát. Pokusme se však společně dospět k nějakému přesněji formulovanému závěru.

Jak vlastně ta slova vznikla? *Cavyk* původně znamenal totéž co váda, hašteření, hluk, povyk (dle J. Jungmanna též „rumrejch“), dokonce existovalo sloveso *cavykovat* – hulákat, řvát, povykovat, hašteřit se, bouřit, dovádět. Dnes už neznáme *cavyk*, ale jen *cavyky*, a používáme je v podobném kontextu jako okolky i ciráty. V nářečích možná při velkém štěstí zachytíme i *cabyky*, *cafiky* či *cahoty* (připodobněno k drahoty). Podle Jungmanna vznikly *cavyky* zkřížením slova *cáry* (ve významu váda, hluk, ale i okolky) se slovem *povyk*. Původně dělat *cavyky* znamenalo totéž co dělat z něčeho *cáry* – dělat drobné útržky, rozšlapávat to, cupovat, škubat nebo podobně destruovat. (Rozcupovat lze zřejmě i myšlenku nebo postup v nějakém úsilí.)

Ciráty (též *ceráty*, ba i *caráty*) mají mnohem průzračnější původ. Do češtiny se *ciráť* (ve významu ozdůbka, titěrnost, šperk) dostal prostřednictvím němčiny (*Zierat* – ozdoba), pochází ovšem pravděpodobně z (barokní a pozdější) latiny, viz např. *altaria cum cyradis et coloribus* (oltáře s ozdůbkami a barvami). Podle jedněch účtů za výzdobu kostela bylo sochaři vyplaceno *pro cyradis e ligno querciano* (za ozdoby z dubového

dřeva)... teď nevím kolik, nezáleží na tom. Přenesení významu je však na první pohled srozumitelné – *bez velkých cirátů* znamená vlastně bez ozdob, prostě, jednoduše. Existovalo i slovo – dnes už zastaralé – *cirátný* (zbytečně obřadný, prázdně zdobný).

Slovo *okolek* vzniklo z příslovce (později předložky) *okolo*, a to zas pochází z jiné předložky (*ob*) a podstatného jména (*kolo*). Samo *kolo* pak souvisí nejspíš s latinským slovesem *coló* (pohybovat se kolem něčeho fyzicky i v přeneseném slova smyslu, tj. zabývat se něčím). Původní *okolek* (v jednotném čísle) znamenal prostě *okolí něčeho* „křivá linie, již kruh jest obmezen“ nebo *otočení dokola* „otočení kola okolek slove; pes se okolkem točí.“ Slovní okolky jsou pak chozením kolem podstaty (třeba horké kaše).

Teď, když víme, jak slova vznikla, bude pro nás snazší vypátrat rozdíly mezi jejich dnešními významy. Nejlépe to poznáme na různých více či méně soudobých slovních spojeních. Cavyky (okolky, průtahy, drahoty) najdeme v rčení *nedělejte s tím cavyky* či *odpověď bez dlouhých cavyků*. Jen málo se od cavyků liší ciráty (okolky, cavyky): *to je ale cirátů!*, *nač ty ciráty?*, *bez dlouhých cirátů, jaképak ciráty!* O něco větší odlišnost vykazují okolky (jednání nesměřující přímo k cíli, váhání, rozpaky, vytáčky): *odpověď přímo, bez okolků, nedělal s tím žádné okolky*.

Našli jsme nějaký rozdíl, nebo ne? Věřte nevěřte, já ho tam cítím. Ciráty charakterizuje prázdná zdobnost, obřadnost, jakási dekorativnost. Pro cavyky jsou typické spíš průtahy, drahoty. K okolkům už vyloženě patří váhání, rozpaky, ba i vytáčky. Musela jsem však projít

hodně literárních dokladů, abychom vůbec tuto významovou nuanci mohli formulovat. A tak kdyby vám snad někdo tvrdil, že cavyky, ciráty a okolky jsou víceméně totéž, prosím, nezatracujte ho. Vždyť slovníky se odkazují jedním heslem na druhé a druhým na třetí nebo na první – jen básníci o tom dnes vědí trochu víc. Nakonec i pro nás platí: nedělejme s tím žádné velké... [sem si doplňte to slovo, které je podle vás nejvhodnější], vždyť jazyk se neřídí vojenskými předpisy!